

Jaarverslag 2018

Partijbureau ChristenUnie
Johan van Oldenbarneveltlaan 46
3818 HB, Amersfoort

ChristenUnie

 Geef geloof een stem

Inhoud

	pagina
1. Bestuurs- en directieverslag	
1.1 Algemeen	6
1.2 Activiteitenverslag	11
1.3 Informatie over bestuur en directie	19
1.4 Toekomstplannen en risicobeheersing	22
2. Jaarrekening 2018	
2.1 Balans per 31 december 2018	24
2.2 Staat van baten en lasten over 2018	25
2.3 Resultaatbestemming	26
2.4 Grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat	27
2.5 Toelichting op de balans per 31 december 2018	29
2.6 Toelichting op de baten over 2018	34
2.7 Toelichting op de lasten over 2018	36
2.8 Kostentoerekening subsidiabele activiteiten (WFPP)	40
2.9 Ondertekening	44
3. Overige gegevens	
Controleverklaring	46
Bijlagen	
Jaarrekening FICDD	49
Begroting ChristenUnie 2019	55

1. Bestuurs- en directieverslag

1. Bestuurs- en directieverslag

1.1 Algemeen

1.1.1 Inleiding

Het jaar 2018 stond politiek in het teken van onze deelname aan het kabinet. Onze eerste tientallen resultaten laten zien dat we de idealen van de ChristenUnie kunnen realiseren. Dak- en thuislozen worden beter opgevangen. Onze inzet op 'Waardig ouder worden' is kabinetsbeleid geworden. Er is 200 miljoen meer geïnvesteerd in de regio. Er is 91 miljoen euro vrijgemaakt voor de inzet van de politie. Er is een stevig ChristenUnie-stempel op het regeerakkoord gedrukt en dat zien we dus terug in de uitvoering van de kabinetsplannen. Er zijn 12 nieuwe gemeenten gevormd in 2018. De ChristenUnie deed in 10 van deze gemeenten mee en haalde 37 zetels en dat was boven verwachting.

Het is een zegen dat we als politieke beweging van christenen op deze manier in de maatschappij present kunnen zijn. En het is ook een voorrecht vergeleken bij vele andere landen, waar deze vrijheid en mogelijkheden er niet zijn. Dank aan God!

1.1.2 Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

De statutaire naam van de vereniging luidt: ChristenUnie en is statutair gevestigd te Amersfoort.

De vereniging is in het handelsregister van de Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland te Almere ingeschreven onder nummer 32080551.

1.1.3 Omschrijving van de doelstelling

De ChristenUnie heeft tot **doel** een politiek te bevorderen zoals deze voortvloeit uit de grondslag.

De **grondslag** van de ChristenUnie luidt als volgt:

Gedreven door Gods liefde en Christus' koningschap wil de ChristenUnie zich inzetten voor de samenleving en het bestuur van ons land. Zij erkent dat de overheid door God is gegeven en in Zijn dienst staat om recht te doen en vrijheid en vrede te beschermen, wereldwijd. De ChristenUnie baseert haar politieke principes op de Bijbel, Gods geïnspireerde en gezaghebbende Woord. Haar leden verenigen zich vanuit het christelijk geloof, zoals kernachtig verwoord in de Geloofsbelijdenis van Nicea.

<https://www.christenunie.nl/grondslag-en-beginselverklaring>

In november 2018 heeft het congres de beginselverklaring vastgesteld waarin deze grondslag verder is uitgewerkt. Deze beginselverklaring met als titel 'Vrede zoeken, recht doen' is de opvolger van het kernprogramma.

In deze beginselverklaring geeft de ChristenUnie aan hoe ze deze grondslag politiek wil vertalen:

- in haar visie op de samenleving en de politiek,
- in haar politieke kernwaarden,
- in haar eigen houding.

Een goed leven is een leven in verbondenheid, dat is het grondmotief van de ChristenUnie. Dien de samenleving, deel de vrijheid, bescherm het leven, vanuit dat appel wil zij politiek bedrijven. En op dat appel wil zij ook zelf aanspreekbaar zijn.

De ChristenUnie kent de volgende **statutaire doelstellingen**:

- (a) op elk politiek niveau zo krachtig mogelijk vertegenwoordigd te zijn en daartoe actief deel te nemen aan de verkiezingen voor de Staten-Generaal, provinciale staten, gemeenteraden, algemene besturen van waterschappen en het Europees Parlement;
- (b) het vaststellen van een kernprogramma en daarop gebaseerde verkiezingsprogramma's;
- (c) de publieke opinie en de kiezers te winnen voor haar politieke overtuiging;
- (d) de politieke vorming van de leden te stimuleren;
- (e) het uitbrengen van publicaties, studies en het houden van conferenties en cursussen;
- (f) het verrichten van wetenschappelijk onderzoek;
- (g) samen te werken met geestverwante politieke groeperingen in binnen- en buitenland;
- (h) een partijbureau te onderhouden dat het realiseren van bovengenoemde onderdelen kan ondersteunen.

1.1.4 Organisatie structuur

Lokale afdelingen

De ChristenUnie is een politieke partij waarin verbanden en personen verenigd zijn. De lokale verbanden waarin ChristenUnie-leden samenwerken heten "lokale afdelingen". Het aantal lokale afdelingen is op 1 januari 2019: 169. Daarnaast zijn er 12 provinciale afdelingen die Provinciale Unies heten. ChristenUnie-leden zijn zowel lid van de landelijke partij als van een lokale en provinciale afdeling.

De ChristenUnie is in gemeenten actief met zo'n 402 raadsleden, 80 wethouders, 10 burgemeesters en honderden vrijwilligers. De lokale afdelingen hebben een eigen verantwoordelijkheid om de doelstellingen van de ChristenUnie op lokaal niveau te realiseren.

Provinciale Unies

De provincie is de schakel tussen het gemeentebestuur en de rijksoverheid. De ChristenUnie is op provinciaal niveau georganiseerd in 12 Provinciale Unies. Dit zijn provinciale afdelingen die medeverantwoordelijk zijn voor de realisatie van de doelstellingen van de ChristenUnie in de betreffende provincie. Tevens ook voor waterschappen waarvan de hoofdzetel zich in de betreffende provincie bevindt.

Voor de ChristenUnie zijn 31 vertegenwoordigers actief in de Provinciale Staten van ons land en de partij heeft 4 leden van Gedeputeerde Staten. Voor het eerst is er een vertegenwoordiger van de ChristenUnie Commissaris van de Koning (in Overijssel). Verder zijn 17 vertegenwoordigers lid van een Algemeen Bestuur van een waterschap en heeft de partij 5 leden in een Dagelijks Bestuur.

Partijcongres

Het partijcongres is de 'algemene vergadering' van de partij. Daar worden alle belangrijke besluiten genomen, zoals het vaststellen van verkiezingsprogramma's en kandidatenlijsten voor landelijke verkiezingen. Ieder lid van de ChristenUnie heeft spreek- en stemrecht op het congres. Naast individuele leden hebben ook de lokale afdelingen spreek- en stemrecht.

Perspectief, de jongerenorganisatie van de ChristenUnie praat en stemt uiteraard mee op partijcongressen.

Landelijk Bestuur

De partij wordt bestuurd door het Landelijk Bestuur.

Partijbureau

De ChristenUnie kent een partijbureau. Dit bureau is gevestigd in Amersfoort. Het partijbureau ondersteunt en verbindt de partij, haar geledingen en leden bij het realiseren van partijdoelstellingen op het gebied van politiek en bestuur, administratie, communicatie, campagne, toerusting en ontwikkeling. Het partijbureau is verbonden met mensen die vanuit hun christen-zijn invloed willen uitoefenen in politiek en maatschappij. Het partijbureau opereert onder verantwoordelijkheid van het Landelijk Bestuur.

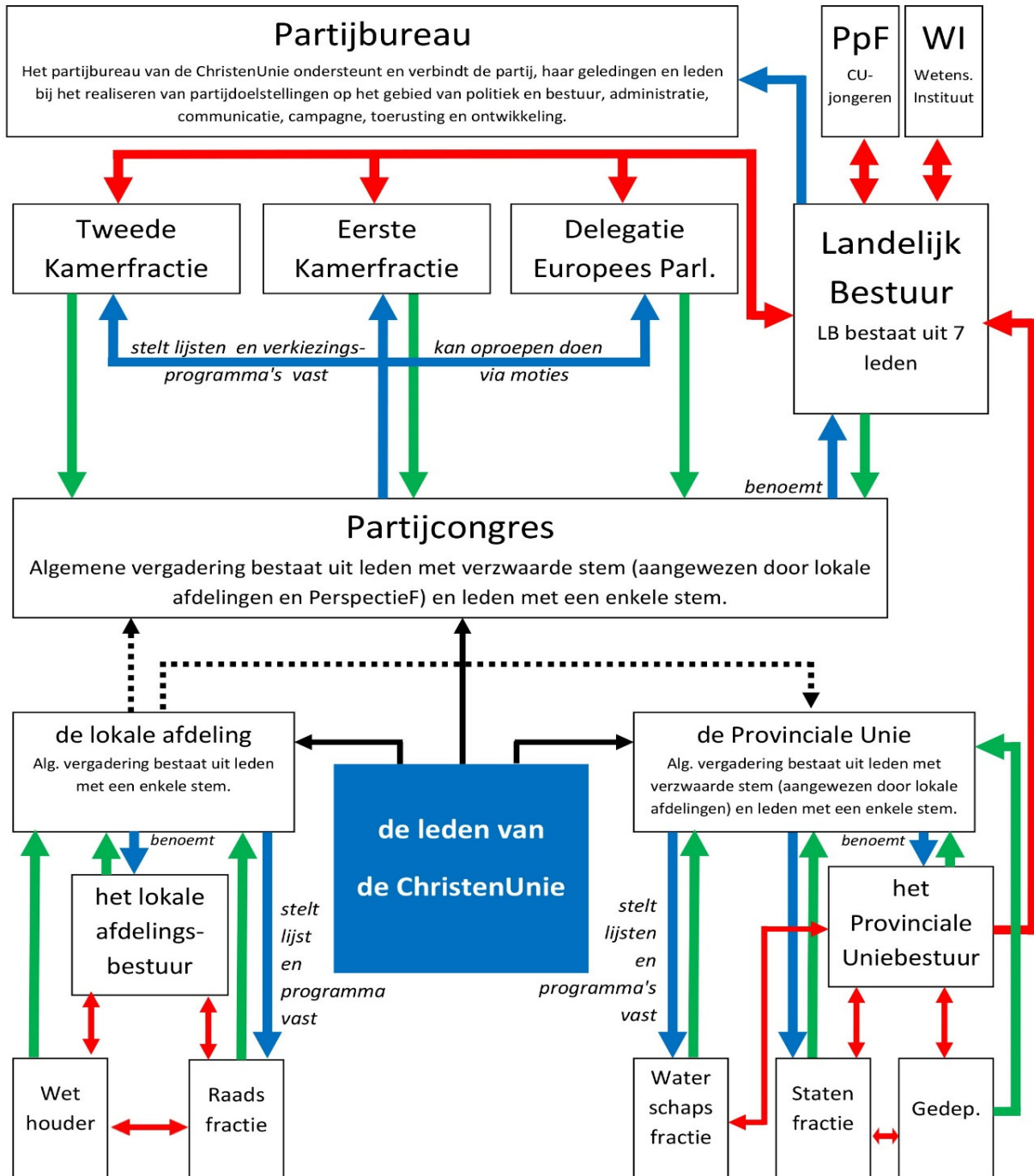
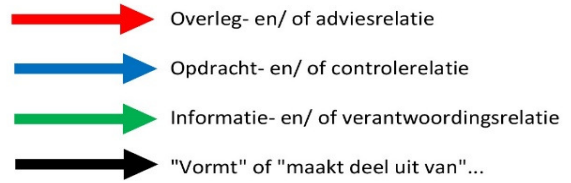
Ook het Wetenschappelijk Instituut (de Mr. G. Groen van Prinstererstichting), de Bestuurders-vereniging en Perspectief, ChristenUnie-jongeren zijn gevestigd in het partijbureau.

Organigram

Op de volgende pagina is geprobeerd om in een organigram de (complexe) structuur van de ChristenUnie in een plaatje te schetsen.

Organigram

1.1.5 Statutenwijziging

In de statuten van de ChristenUnie kan geen verandering worden gebracht dan door een besluit van een algemene vergadering, waartoe is opgeroepen met de mededeling dat aldaar wijziging van de statuten zal worden voorgesteld. In 2018 heeft er geen statutenwijziging plaatsgevonden.

1.1.6 Samenstelling Landelijk Bestuur en directie

Op het partijcongres van 9 juni 2018 is Fred Ruiten voor een tweede termijn benoemd als penningmeester/secretaris.

De samenstelling was per 31-12-2018 als volgt:

Piet Adema (De Wilgen), voorzitter, aftredend in 2021, niet herkiesbaar

Mark de Boer (Almere), lid, aftredend in 2019, herkiesbaar

Hanneke Palm (Straatsburg), lid, aftredend in 2021, herkiesbaar

Leon Meijer (Ede), internationaal secretaris, aftredend in 2020, herkiesbaar

Fred Ruiten (Sint Pancras), penningmeester en secretaris, aftredend in 2021, niet herkiesbaar

Klaas Tigelaar (Voorburg), vice-voorzitter, aftredend in 2020, niet herkiesbaar

Joanne van der Schee-van de Kamp (Amersfoort), lid, aftredend in 2021, herkiesbaar

De heer Menno van Hulst (Amersfoort) is sinds 2008 directeur van het partijbureau.

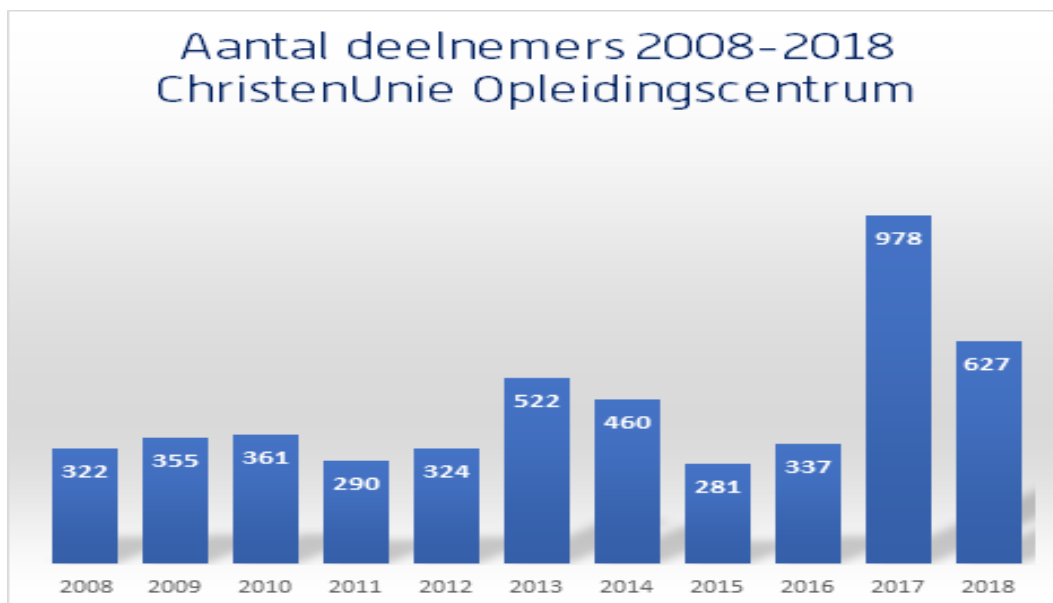
1.2 Activiteitenverslag

Het activiteitenverslag is opgebouwd overeenkomstig de subsidiabele categorisering in de Wet Financiering Politieke Partijen (WFPP), die met de letters a tot en met i worden aangegeven. De daarbij horende activiteiten zijn genummerd van 1 tot en met 16.

Politieke vorming en scholing (a)

1. Opleidingscentrum

In het cursusaanbod van het ChristenUnie Opleidingscentrum lag de eerste maanden van 2018 de nadruk op voorbereidingen voor GR2018 (Campagnettraining, Het hart van de ChristenUnie, Warmlopen voor de raad, training Onderhandelen), daarna werd de focus verlegd naar het voorbereiden op de campagne PS/WS2019 (Werkconferentie, Het hart van de ChristenUnie en een Videotraining voor kandidaten PS/WS). Ook was er een aanbod voor afdelingen die meededen aan de herindelingsverkiezingen in november (Het hart van de ChristenUnie, Warmlopen voor de raad). Er is ingezet op het versterken van lokale afdelingen door te investeren in Leiderschapsconferenties voor lokale afdelingsvoorzitters en fractievoorzitters. Naast het organiseren van het cursusaanbod is ingezet op het ondersteunen en bevorderen van het informele leren, d.w.z. het leren en ontwikkelen wat gebeurt buiten de cursussen om. Dat is o.a. gebeurd door het aanbieden van het Goed-werk-boekje voor politici en een set reflectiekaarten die gebruikt wordt door fracties en besturen. 627 mensen volgden in 2018 een cursus bij het ChristenUnie Opleidingscentrum.

2. Politieke beleidsontwikkeling

Iedere volksvertegenwoordiger is verantwoordelijk voor zijn/haar politieke beleidsontwikkeling. Afstemming en coördinatie op landelijk niveau vindt onder meer plaats tijdens het Politiek Beraad waar voorzitters en directeuren van de geledingen elkaar maandelijks ontmoeten. Eind 2017 is besloten om de deelnemers aan het Politiek Beraad als vaste adviseurs uit te nodigen bij het Landelijk Bestuur. Gekoppeld aan het besluit om politieke zaken uitdrukkelijker op de bestuursagenda te zetten, maakt dit het voortbestaan van het Politiek Beraad overbodig en is dit beraad opgeheven.

Een aantal door het Landelijk Bestuur ingestelde Themanetwerken (voorheen Thematische Partijcommissies genoemd) zijn actief geweest. Het gaat om de TPC's Duurzaamheid, Internationale Samenwerking, Defensie, Zorg, Onderwijs, Openbaar Bestuur en Veiligheid. Deze commissies geven gevraagd en ongevraagd advies aan alle politieke niveaus van de ChristenUnie, maar vooral aan de Tweede Kamerfractie.

Informatievoorziening (b)

3. Partijblad ChristenUnie Magazine

Het ledenblad ChristenUnie Magazine is drie keer verschenen. In het eerste nummer aandacht voor de GR-2018 verkiezingen en diverse interviews, o.a. met predikant Gert Hutten: "Hoopvolle verhalen". In het tweede nummer sprak Gert-Jan Segers met terrorisme-expert en hoogleraar Beatrice de Graaf: "Mijn drive is net iets groter dan mijn angst". In het derde nummer ging Carola Schouten in gesprek met zanger en schrijver Matthijn Buwalda en was er aandacht voor de kandidaten van de komende PS-2019 verkiezingen. Tevens werd de door het congres vast-gestelde beginselverklaring meegestuurd.

4. Campagnematerialen en doelgroepcommunicatie

Er zijn diverse (nieuwe) campagnematerialen, folders, flyers en advertenties gemaakt, vooral voor de GR-2018 en de komende PS-2019 campagne. Daarnaast ook voor ledenwerving en het opleidingscentrum.

5. Informatie via internet naar leden en lokale afdeling(en)

De website-familie van de ChristenUnie heeft vele onderdelen. De hoofdsite www.christenunie.nl is de belangrijkste en wordt dagelijks bijgehouden. Elke lokale en provinciale afdeling heeft haar eigen site, evenals elke geleding. Vanuit het partijbureau vindt ondersteuning plaats in de vorm van advies op het gebied van techniek, vormgeving en communicatie. De ChristenUnie maakt ook ruimschoots gebruik van de mogelijkheden die social media biedt om haar leden en supporters te informeren en te activeren. De partij is actief op platformen als Facebook, Twitter en Instagram.

Elke maand wordt een algemene nieuwsbrief verstuurd naar alle leden en andere contacten waar we mailadressen van hebben. We hebben werkende e-mailadressen van ruim 80% van de leden. Daarnaast wordt er maandelijks een aantal nieuwsbrieven verstuurd naar specifieke doelgroepen: vrienden, besturen, bestuurders en bidders.

6. Congreskosten

Er zijn in 2018 twee partijcongressen gehouden, beide in samenwerking met de Bestuurders-vereniging. Het 37e partijcongres, met 375 bezoekers vond plaats op 9 juni in Lunteren. Het hoofdthema was: "Vrede zoeken, recht doen". Er werd gestart met de voorbereidingen voor de verkiezingen van zowel de Eerste Kamer als Europees parlement, de selectiecommissies werden gekozen. Het 38e partijcongres is gehouden op 24 november in Zwolle. Dit congres was met ongeveer 650 bezoekers vooraf al uitverkocht. Dit congres had als titel "Verkiezingscongres". De kandidatenlijst van de Eerste Kamer werd gepresenteerd. In de deelsessies werd aandacht gegeven aan de campagnes voor PS/WS in 2019. De beginselverklaring werd definitief vastgesteld.

Contact zusterpartijen buitenland (c)

Het Landelijk Bestuur van de ChristenUnie is q.q. ook bestuur van de FICDD, de Foundation for International Christian Democratic Development. Deze stichting stimuleert democratische processen in Oost-Europese landen en in enkele landen buiten Europa. Hiervoor wordt subsidie ontvangen van het ministerie van BZK en van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De FICDD is gehuisvest in het partijbureau van de ChristenUnie. De jaarrekening (met activiteitenverslag) van de FICDD is als bijlage bij het Jaarverslag van de ChristenUnie gevoegd.

De ChristenUnie is mede-oprichter en actief lid van de Europese partij ECPM, de European Christian Political Movement. Tweede Kamerlid Stieneke van der Graaf is lid van het bestuur van de ECPM. ECPM houdt kantoor in Amersfoort en Brussel. De ChristenUnie-vertegenwoordiger Peter van Dalen is lid van de fractie van Europese Conservatieven en Hervormers (ECR). De ChristenUnie is ook lid van Sallux, de Christian Political Foundation for Europe. Sallux is de politieke "denktank" van de ECPM en houdt kantoor in Amersfoort.

Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)

Het Wetenschappelijk Instituut (WI), de Mr. G. Groen van Prinstererstichting dient de partij en de samenleving met het leveren van politiek-wetenschappelijke bijdragen in de vorm van publicaties, bijeenkomsten en debat. Het WI wordt door de ChristenUnie met een financiële bijdrage van € 28.000 gesteund. Overige inkomsten van het WI zijn bijdragen van donateurs en subsidie van het ministerie van BZK. Het WI is gehuisvest in het partijbureau van de ChristenUnie. Het WI heeft een eigen jaarverslag en jaarrekening.

Politieke participatie jongeren (e)

De ChristenUnie heeft Perspectief aangewezen als haar officiële politieke jongeren organisatie. Perspectief heeft dit jaar € 6.000 financiële ondersteuning gekregen. Perspectief is gehuisvest in het partijbureau van de ChristenUnie. Perspectief heeft een eigen jaarverslag en jaarrekening.

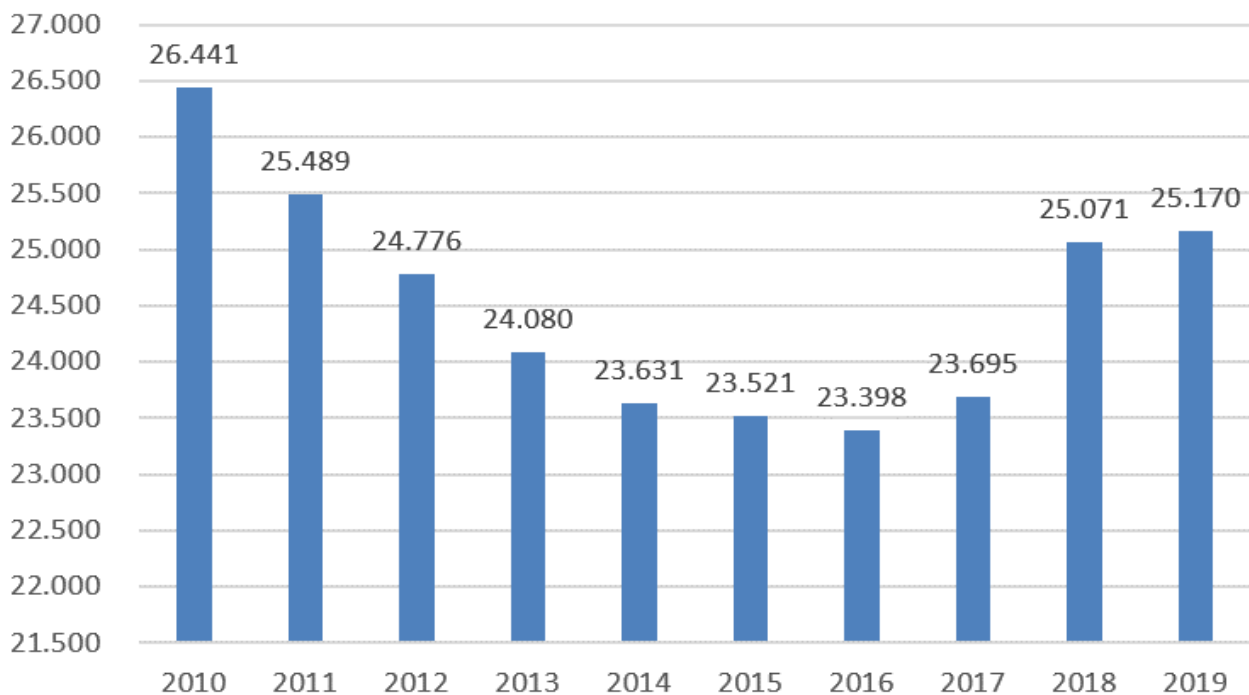
Ledenwerving (f)

7. Ledenwerving

In 2018 heeft de ChristenUnie een bescheiden netto-ledenwinst van 99 behaald. In totaal hebben 1.069 nieuwe leden zich aangemeld en 970 leden hebben zich uitgeschreven. Het totaal aantal leden per 1 januari 2019 is 25.170. Vooral rond de gemeenteraadsverkiezingen in maart zijn er veel nieuwe leden bijgekomen. In 2018 is de ledengroei verder gestimuleerd via acties (waaronder de gezinslidactie vanaf september) en communicatie-uitingen op social media, de website, in nieuwsbrieven, op evenementen, via radio en tv-spotjes en met advertenties.

Naast leden kent de ChristenUnie ook vrienden. Deze vrienden hebben geen zeggenschap binnen de partij, maar ondersteunen de partij financieel en worden via nieuwsbrieven op de hoogte gehouden. Het aantal betalende vrienden in 2018 is 982, iets hoger dan in 2017 (932). De gemiddelde bijdrage is met € 23 per jaar iets hoger dan het voorgaande jaar (2017 € 22).

Ontwikkeling ledenbestand (per 1 januari) van de ChristenUnie over de afgelopen 10 jaar:

Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)

8. Promotie

In het kader van promotie en ledenwerving was de ChristenUnie in 2018 vertegenwoordigd op diverse (christelijke) evenementen. Deze evenementen lenen zich goed om mensen via een actie te interesseren voor de ChristenUnie. De grootste is de pinksterconferentie Opwekking.

De Open Dag 2018 in Den Haag is altijd een trekpleister. In de Tweede Kamer werden ook dit jaar diverse groepsbezoeken georganiseerd, o.a. voor nieuwe leden.

In het kader van promotie is zover mogelijk de huisstijl bewaakt. Diverse huisstijldragers zijn vernieuwd en alle lokale afdelingen hebben een eigen ChristenUnie logo met de gemeente naam ontvangen. Eenduidig gebruik wordt gestimuleerd ter versterking van de totale uitstraling van de ChristenUnie.

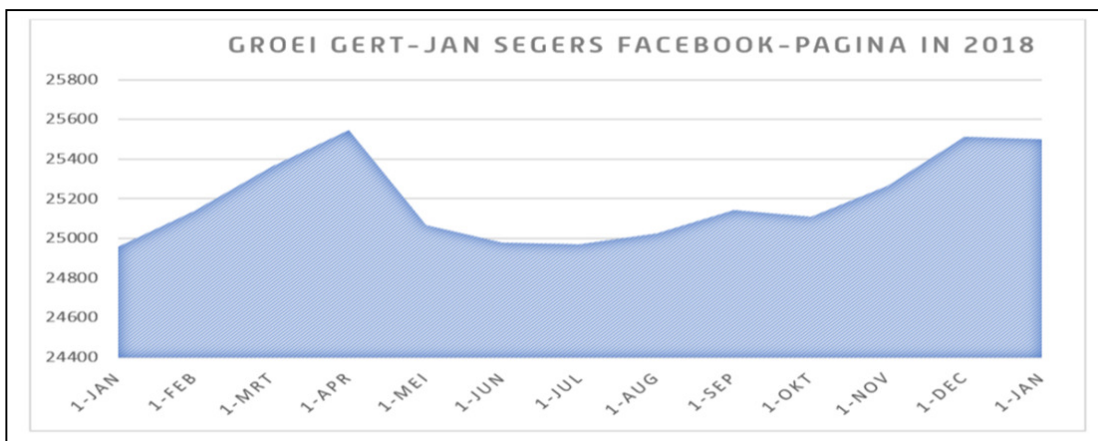
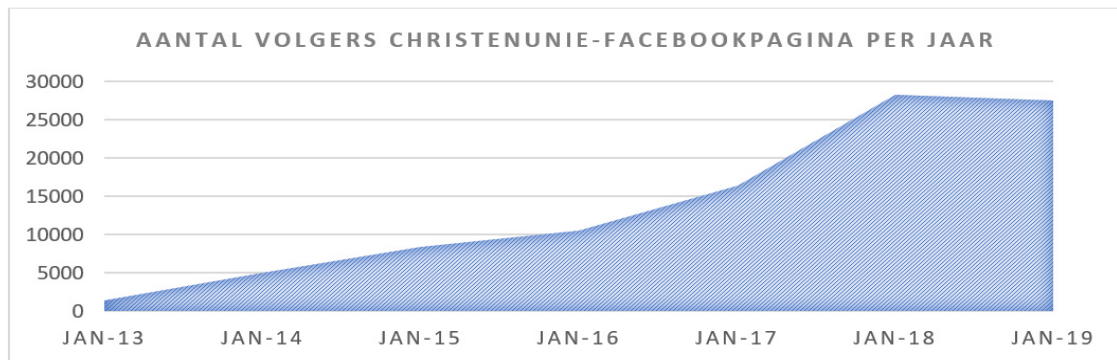
9. Informatie via internet (naar niet leden)

Op de website en op onze sociale media kanalen verschijnen dagelijks, vaak meerdere keren per dag, nieuws-updates over wat onze parlementariërs hebben gedaan en gezegd. Via de persvoorlichting wordt de Nederlandse geschreven pers, radio en televisie voorzien van informatie.

10. Radio, tv en nieuwe media

Na 2017, een jaar waarin we mede dankzij de Tweede Kamerverkiezingen al onze eigen records verbraken op social media, valt 2018 (als post-verkiezingsjaar) wat tegen. Met name op Facebook deed onze content het minder goed, bereikten we minder mensen en zijn we voor het eerst zelfs onder aan de streep enkele volgers verloren. Netto heeft de ChristenUnie-Facebookpagina 759 volgers verloren, van 28.314 volgers op 1 januari 2018 naar 27.555 op 1 januari 2019. De Facebookpagina van Gert-Jan is licht gegroeid van 24.958 volgers naar 25.499, een netto plus van 541. Op Twitter scoorde de ChristenUnie beter in 2018 dan in 2017. We zijn duidelijk gegroeid: van 21.952 naar 26.131 volgers. Op Instagram zijn we eveneens bezig met een gestage groei, van 1.516 naar 2.629 volgers (en @gertjansegers van 2.575 naar 5.092 volgers).

Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)

11. Opbouwwerk en advies

Zittende politieke ambtsdragers worden ondersteund door een aantal medewerkers van de afdeling Opleiding en Advies. Deze afdeling is een samenwerking van het partijbureau en Bestuurdersvereniging.

Functie/ rol	1-1-2018	1-1-2019
Gemeenteraadslid	423	402
Wethouder	80	80
Burgemeester	12	10
Provinciale Statenlid	31	31
Gedeputeerde Statenlid	3	4
Commissaris van de Koning	0	1
Lid AB waterschap	15	17
Lid DB waterschap	5	5
Lid Tweede Kamer	5	5
Lid Eerste Kamer	3	3
Europarlementariër	1	1
Minister	2	2
Staatssecretaris	1	1
Overige leden BV	207	245
TOTAAL leden BV	785*	807

* Door dubbelingen in functies is het aantal functies opgeteld bij de overige leden zonder functie meer dan het aantal personen dat lid is van de Bestuurdersvereniging. Door herindelingen is het aantal gemeenteraadsliden flink gedaald. Het aantal afdelingen per 1-1-2019 is 169.

12. Opleidingscentrum i.c.m. 15. Meningsvorming en ondersteuning politieke ambtsdragers

Ondersteuning vindt plaats door het aanbieden van cursussen door het Opleidingscentrum (zie activiteit 1), door het organiseren van ontmoetingen voor specifieke doelgroepen en door het aanbieden van algemene adviezen en door maatwerk-advisering.

13. Selectie ambtsdragers en talentontwikkeling

In 2018 is geïnvesteerd in het trainen en coachen van nieuwe wethouders en het trainen van kandidaat-burgemeesters.

14. Digitale nieuwsbrief

Voor verschillende doelgroepen worden maandelijkse nieuwsbrieven gemaakt. Bijvoorbeeld voor leden van provinciale staten, gemeenteraden en besturen van waterschappen.

15. Ondersteuning politieke ambtsdragers

Zie 11 (opbouwwerk en advies) en 12 (opleidingscentrum)

Verkiezingscampagnes (i)

16. GR-verkiezingen 21 maart 2018

Voor de GR verkiezingen van 21 maart is onder leiding van een externe campagnemanager een goede campagne gevoerd. Het was een mix van fysiek en online aanwezig zijn. Radio (alsook radiospotjes) en televisieoptredens blijven belangrijk. De voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018 zijn al tijdens de Tweede Kamercampagne begonnen. In november 2018 was de ChristenUnie betrokken bij maar liefst 10 gemeentelijke herindelingsverkiezingen, verdeeld over 6 provincies. In negen van de tien verkiezingen heeft de CU succesvol op eigen kracht meegedaan en in één geval samen met de SGP.

1.3 Informatie over bestuur en directie

1.3.1 Taak en werkwijze van directie en bestuur

Het Landelijk Bestuur is het bestuur van de ChristenUnie in de zin van de wet en bestaat uit:

- a. de voorzitter, die in functie door het partijcongres wordt benoemd en
  - b. algemene bestuursleden, die door het partijcongres worden benoemd
- waarbij het aantal leden door het partijcongres wordt bepaald op ten minste vijf en ten hoogste zeven. Behoudens de beperkingen volgens de statuten is het Landelijk Bestuur belast met het besturen van de ChristenUnie.

Het Landelijk Bestuur vergadert doorgaans eens per maand, de zomermaanden uitgezonderd. De fractievoorzitter van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer, de delegatieleider in het Europees Parlement, de voorzitter van de Bestuurdersvereniging en de directeur van het partijbureau zijn vaste adviseurs van het Landelijk Bestuur. Het Landelijk Bestuur vergadert een aantal keren per jaar in bijzijn van de voorzitters van Provinciale Unies.

De ChristenUnie kent een partijbureau. Dit bureau is gevestigd in Amersfoort. Het partijbureau ondersteunt en verbindt de partij, haar geledingen en leden bij het realiseren van partijdoelstellingen op het gebied van politiek en bestuur, administratie, communicatie, campagne, toerusting en ontwikkeling. Het partijbureau is verbonden met mensen die vanuit hun christen-zijn invloed willen uitoefenen in politiek en maatschappij. Het partijbureau opereert onder verantwoordelijkheid van het Landelijk Bestuur.

De volgende kerncompetenties voor alle medewerkers van het partijbureau zijn vastgesteld:

- Resultaatgerichtheid
- Organisationsensitiviteit
- Klantgerichtheid

1.3.2 Bezoldigings- en vergoedingsbeleid

Leden van het Landelijk Bestuur krijgen alleen een vergoeding voor gemaakte onkosten. Zij ontvangen geen vacatiegeld of andersoortige vergoedingen.

Het personeel werkzaam bij de ChristenUnie valt niet onder een CAO. Voor de salariering wordt gebruik gemaakt van de salarisschalen van rijksambtenaren (BBRA). De functie van directeur partijbureau is ingeschaald in schaal 13. Overige functies zijn ingeschaald in de schalen 6 tot en met 11.

1.3.3 Nevenfuncties bestuursleden en directeur

Piet Adema

Voorzitter Ondernemersorganisatie Schoonmaak- en Bedrijfsdiensten (OSB) (bezoldigd)
Lid RvC Larcom bv te Ommen (bezoldigd)
Lid RvC NV Rendo te Meppel (bezoldigd)
Voorzitter RvC Stichting WTC Expo/PBH te Leeuwarden (bezoldigd)
Voorzitter NVB Nederlandse vereniging van Bouwers (bezoldigd)
Lid algemeen bestuur VNO-NCW
Lid hoofdbestuur MKB Nederland

Mark de Boer

Algemeen directeur Stichting Ark Mission, Amsterdam (bezoldigd)
Zelfstandig organisatieadviseur, Almere (bezoldigd)
Voorzitter Rafael Gemeenschap, Almere (onbezoldigd, onkostenvergoeding)
Voorzitter van het bestuur van stichting Building People Bringing Life, Almere (onbezoldigd)

Klaas Tigelaar

Burgemeester Leidschendam-Voorburg (bezoldigd)
Diverse functiegerelateerde nevenfuncties (onbezoldigd):
Lid Algemeen Bestuur Veiligheidsregio Haaglanden
Lid Algemeen Bestuur Metropoolregio Rotterdam Den Haag
Voorzitter Adviesraad Christiaan Huygens Wetenschapsprijs
Voorzitter Vereniging Zuid Hollandse Gemeenten, afd. van de VNG.
Lid bestuur Vereniging Sport en Gemeenten (onbezoldigd)
Vicevoorzitter Stichting Sportservice Nederland (bezoldigd)
Voorzitter RvC Ikazia Ziekenhuis Rotterdam (bezoldigd)

Fred Ruiten

Directeur bij Fimai BV (bezoldigd)
Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Forte Kinderopvang (onbezoldigd)
Vice-voorzitter / penningmeester Stichting 180 (onbezoldigd)
Voorzitter Stichting Hart voor Heerhugowaard (onbezoldigd)
Penningmeester Stichting Pryluky (onbezoldigd)
Penningmeester Stichting Kapelkerk (onbezoldigd)

Leon Meijer

Wethouder Gemeente Ede (bezoldigd)
Onbetaalde nevenfuncties uit hoofde van het wethouderschap Financiën:
Aandeelhouder gemachtigde Afvalcombinatie De Vallei
Lid van de aandeelhoudersvertegenwoordiging van de afvalenergiecentrale ARN B.V.
Aandeelhouder Werkkracht b.v.
Luchtvaart:

Commissielid Overleg en Voorlichting Milieuhygiëne Militair Luchtvaartterrein Deelen
Onbetaalde nevenfuncties uit hoofde van het wethouderschap Jeugdzorg:
Voorzitter bestuurlijk overleg Jeugdzorg 7 gemeenten binnen Foodvalley.
(Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel en Veenendaal)
Voorzitter G7, bestuurlijk overleg van de 7 Gelderse jeugdzorg regio's
Lid VNG commissie Jeugd, Zorg en Onderwijs
Onbetaalde overige nevenfuncties:
Voorzitter landelijke preventietafel Overmatig Alcoholgebruik voor ministerie van VWS
Lid bestuur stichting Christenen voor Israël
Voorzitter bestuur Christians for Israel International

Hanneke Palm

Ambassaderaad justitieaangelegenheden bij de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Raad van Europa (bezoldigd)
Auteur Wolters Kluwer, Tekst & Commentaar Wetboek van Strafvordering, Mensenrechten (hiervoor ontvangt zij een soort royalties)

Joanne van der Schee - van de Kamp

Senior adviseur beleid en strategie bij Prisma (bezoldigd)

Menno van Hulst

Directeur Partijbureau ChristenUnie (bezoldigd)
Voorzitter stichting Light for the World (onbezoldigd)

1.4 Toekomstplannen en risicobeheersing

Voor de landelijke partij zijn verkiezingen de belangrijkste mijlpalen. Een kernrisico voor een politieke partij is dat door de Tweede Kamerverkiezingen de hoogte van de subsidie verstrekt door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wijzigt, deze subsidie is immers deels afhankelijk van het aantal zetels in de Tweede Kamer. Qua inkomsten zijn verder van belang de contributies van de leden en giften. De ChristenUnie heeft een stabiele achterban, waardoor het risico op een daling van het aantal zetels relatief laag wordt ingeschat. Ook is het zo dat het ledenaantal al drie jaar achter elkaar toeneemt. Om de risico's te beheersen zijn diverse maatregelen getroffen. Zo wordt er naar gestreefd de personele organisatie zo flexibel mogelijk in te richten, zodat indien nodig snel kan worden bijgestuurd. Verder is er een continuïteitsreserve gevormd. Deze is van voldoende omvang om risico's die zich op korte termijn kunnen voordoen op te vangen.

Er komen meerdere verkiezingen achter elkaar aan: in 2019 Provinciale Staten-, waterschaps-, Eerste Kamer- en Europese verkiezingen. Ondertussen wordt al vooruit gekeken naar de volgende Tweede Kamerverkiezingen die gepland staan voor het voorjaar van 2021, maar altijd eerder kunnen plaatsvinden.

Een politieke partij is o.a. een campagneorganisatie. Er hebben zich de afgelopen jaren enorme verschuivingen voorgedaan in de manier van campagnevoeren. De meest zichtbare component hiervan is de opkomst van sociale media, waardoor in feite iedereen 'journalist' is geworden. Er vormen zich allerlei netwerken binnen de ChristenUnie en binnen de christelijke beweging. Deze ontwikkelingen hebben een grote invloed op de cultuur maar ook de structuur van de partij. Sommige lokale afdelingen spelen al heel goed op de ontwikkelingen in. Andere moeten gestimuleerd worden om goed in te spelen op de ontwikkelingen. Vanuit de landelijke partij zal in elk geval tot en met de Provinciale Statenverkiezingen er extra op inzetten om lokale afdelingen te ondersteunen in hun proces van doorontwikkeling in de netwerksamenleving.

Getekend te Amersfoort,

Piet Adema, voorzitter

2. Jaarrekening   2018

2.1 Balans per 31 december 2018

na resultaatbestemming

	31 december 2018		31 december 2017			31 december 2018		31 december 2017	
	€	€	€	€		€	€	€	€
ACTIVA					PASSIVA				
Immateriële vaste activa					Reserves				
Software		19.211		37.680	Algemene reserve	186.822		186.822	
Materiële vaste activa					Continuïteitsreserve	325.000		300.000	
Inrichting gebouwen	15.632		21.155		Verkiezingsreserve	<u>267.500</u>		<u>202.500</u>	
Inventaris	11.955		3.911				779.322		689.322
Hardware	<u>14.270</u>		<u>18.380</u>		Kortlopende schulden				
		41.857		43.446	Crediteuren	45.927		23.173	
Voorraden		51.208		5.475	Belastingen	27.527		31.941	
Vorderingen		175.644		377.659	Overige kortlopende schulden	<u>140.047</u>		<u>125.935</u>	
Liquide middelen		704.902		406.111			213.501		181.049
		<u>992.823</u>		<u>870.371</u>			<u>992.823</u>		<u>870.371</u>

2.2 Staat van baten en lasten over 2018

	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
BATEN			
Contributies	1.181.591	1.142.000	1.108.384
Giften	72.585	93.000	278.407
Subsidies	613.609	595.000	604.307
Bijdragen in gezamenlijke kosten	373.658	389.134	360.901
Baten Opleidingscentrum	26.506	17.500	28.651
Overige baten	27.671	28.850	35.539
Totaal baten	2.295.621	2.265.484	2.416.189
LASTEN			
Directe uitgaven aan subsidiabele activiteiten			
Politieke vorming en scholing (a)	13.156	12.250	15.139
Informatievoorziening (b)	172.324	175.528	197.028
Contact zusterpartijen buitenland (c)	-	-	-
Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)	28.000	28.000	34.000
Politieke participatie jongeren (e)	6.000	6.000	-
Ledenwerving (f)	27.177	30.000	30.283
Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)	90.645	109.988	96.466
Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)	28.794	29.025	27.589
Verkiezingscampagnes (i)	104.268	70.000	459.488
	470.364	460.790	859.993
Afdrachten			
Afdrachten aan lokale afdelingen en Provinciale Unies	300.001	286.155	282.994
	300.001	286.155	282.994
Overige uitgaven			
Bestuurskosten	15.679	35.750	16.531
Bureau- en ICT-kosten	174.913	178.208	189.180
Personeelskosten	1.145.294	1.224.234	1.132.617
Huisvestingskosten	99.370	109.490	99.875
	1.435.257	1.547.682	1.438.203
Totaal lasten	2.205.621	2.294.627	2.581.190
Overschot/ tekort	90.000	29.143-	165.000-

2.3 Resultaatbestemming

	Realisatie 2018	Realisatie 2017
	€	€
Resultaatbestemming reserves		
Algemene reserve	-	25.000-
Continuïteitsreserve	25.000	25.000
Verkiezingsreserve	65.000	165.000-
	<u>90.000</u>	<u>165.000-</u>

2.4 Grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat

2.4.1 Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld op basis van Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving voor kleine rechtspersonen C1 kleine organisaties-zonder-winststreven. De jaarrekening is opgesteld in Euro's.

2.4.2 Vergelijkende cijfers

De cijfers over 2017 zijn waar nodig aangepast om vergelijkbaarheid met het verslagjaar mogelijk te maken.

Grondslagen van waardering

2.4.3 Algemene grondslagen van waardering

Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen de geamortiseerde kostprijs.

2.4.4 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa benodigd voor de doelstelling en voor de bedrijfsvoering worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de op basis van de geschatte levensduur bepaalde afschrijvingen. De afschrijvingen bedragen een percentage van deze verkrijgingsprijs.

2.4.5 Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva

De vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva zijn opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs; waardering geschiedt onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid, gebaseerd op een individuele beoordeling van de vorderingen.

2.4.6 Reserves en fondsen

Reserves betreffen gelden ter vrije besteding. Door het bestuur kunnen doelreserves worden aangehouden voor aanwending aan een specifiek doel.

Fondsen betreffen gelden die besteed moeten worden in het kader van de doelstelling waarvoor deze ter beschikking zijn gesteld. Dit betreft het niet bestede deel van toegekende donaties en andere fondsen en gelden die vastliggen in vaste activa.

Grondslagen van resultaatbepaling

2.4.7 Algemene grondslagen van resultaatbepaling

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de baten en alle hiermee verbonden kosten en andere aan het verslagjaar toe te rekenen lasten, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderinggrondslagen.

2.4.8 Baten

De baten zijn gevormd door alle aan het verslagjaar toe te rekenen opbrengsten.

Nalatenschappen worden opgenomen in het verslagjaar waarin de omvang van de nalatenschap betrouwbaar kan worden vastgesteld, derhalve indien de betaling is aangekondigd. Voorschotten worden verantwoord in het boekjaar waarin zij worden ontvangen.

Giften in natura worden gewaardeerd tegen de reële waarde.

2.4.9 Personeelsbeloning

Salarissen en sociale lasten worden toegerekend aan de verslagperiode waarin deze verschuldigd zijn, in overeenstemming met de arbeidsovereenkomsten.

Voor het pensioen geldt een toegezegde bijdrage regeling. De toegezegde bijdragen worden afgedragen aan de pensioenverzekeraar op basis van het pensioencontract.

2.4.10 Kostentoerekening ten behoeve van subsidie Wet Financiering Politieke Partijen

De personeelskosten zijn op medewerkersniveau toegerekend aan de tien subsidiecategorieën (A t/m I). Het percentage subsidiabele personeelskosten geldt als grondslag voor het toewijzen van de volgende baten en lasten:

Baten

KVGR-baten

Lasten

Bestuurs- en bureaunkosten

Huisvestingskosten

De aldus verkregen kostentoerekening staat vermeld in paragraaf 2.8.

2.5 Toelichting op de balans per 31 december 2018

Materiële en immateriële vaste activa

De mutaties in de vaste activa zijn in het hierna volgende schema samengevat:

	Inrichting gebouwen	Inventaris	Hardware	Software	Totaal
	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2018					
Aanschafwaarde	27.613	5.680	22.672	55.966	111.930
Cumulatieve afschrijvingen	-6.458	-1.768	-4.292	-18.286	-30.804
	<u>21.155</u>	<u>3.911</u>	<u>18.380</u>	<u>37.680</u>	<u>81.125</u>
Mutaties boekjaar					
Investerings	0	9.496	0	0	9.496
Afschrijvingen	-5.523	-1.453	-4.110	-18.469	-29.553
	<u>-5.523</u>	<u>8.044</u>	<u>-4.110</u>	<u>-18.469</u>	<u>-20.057</u>
Stand per 31 december 2018					
Aanschafwaarde	27.613	15.176	22.672	55.966	121.426
Cumulatieve afschrijvingen	-11.981	-3.221	-8.402	-36.754	-60.358
	<u>15.632</u>	<u>11.955</u>	<u>14.270</u>	<u>19.211</u>	<u>61.068</u>

In de regel wordt afgeschreven over een periode van 5 jaar, uitgaande van een restwaarde van nihil. Per investering wordt gekeken of deze al dan niet sneller of langzamer afgeschreven dient te worden, afhankelijk van het verwachte verloop van de economische waarde van de investering.

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Vorraden		
Voorraad promotieartikelen/boeken	50.853	5.290
Voorraad geschenkbonnen	<u>355</u>	<u>185</u>
Saldo per 31 december	<u><u>51.208</u></u>	<u><u>5.475</u></u>

In de voorraad promotieartikelen is een bedrag in mindering gebracht voor incourantheid.

Vorderingen

Debiteuren	11.822	30.647
Rekeningcourant verhoudingen	17.722	75.566
Contributies	1.012	591
Lening u/g Sallux	-	20.000
Vooruitbetaald / nog te ontvangen	20.263	132.537
Nog te ontvangen subsidie ministerie BZK	124.824	118.319
	<u> </u>	<u> </u>
Saldo per 31 december	<u><u>175.644</u></u>	<u><u>377.659</u></u>

Liquide middelen

Kas	967	889
Rabobank betaalrekening giften en contributies	30.737	13.816
Rabobank betaalrekening overige betaalstromen	10.151	1.607
Rabobank spaarrekening	495.000	222.000
SNS Bank meersparen	168.048	167.798
	<u> </u>	<u> </u>
Saldo per 31 december	<u><u>704.902</u></u>	<u><u>406.111</u></u>

De liquide middelen zijn vrij opneembaar.

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Reserves		
Algemene reserve		
Saldo per 1 januari	186.822	211.822
Bij: volgens resultaatbestemming	-	25.000-
Saldo per 31 december	<u>186.822</u>	<u>186.822</u>

De algemene reserve heeft de functie van 'vrije reserve' en is bedoeld om overschotten en tekorten op te vangen.

Continuïteitsreserve		
Saldo per 1 januari	300.000	275.000
Bij: volgens resultaatbestemming	<u>25.000</u>	<u>25.000</u>
Saldo per 31 december	<u>325.000</u>	<u>300.000</u>

De continuïteitsreserve wordt gevormd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat ook in de toekomst aan verplichtingen kan worden voldaan. De noodzakelijk geachte omvang van de continuïteitsreserve bedroeg op 31 december 2017 € 300.000. De grondslag voor de continuïteitsreserve is de som van:

- tussen de 20% en 25% van de verwachte personeelskosten van het komend jaar en
- tussen de 20% en 25% van de verwachte huisvestingskosten van het komende jaar.

De noodzakelijk geachte omvang zal worden bijgesteld indien 20% en 25% van bovengenoemde kosten minder respectievelijk meer dan de noodzakelijk geachte reserveomvang van € 300.000 bedraagt.

	Kosten 2019	Reserve	Percentage
Personeelskosten	1.275.485		
Huisvestingskosten	106.650		
TOTAAL	<u>1.382.135</u>	<u>325.000</u>	<u>23,5%</u>

	2018	2017
	€	€
Bestemmingsreserve Verkiezingen		
Saldo per 1 januari	202.500	367.500
Mutatie	65.000	165.000-
Saldo per 31 december	<u>267.500</u>	<u>202.500</u>

De reserve verkiezingen is gevormd om de kosten van de Europese en Tweede Kamerverkiezingscampagnes op te vangen. De grondslag voor deze reserve hangt samen met een drietal factoren:

(1) De frequentie van de verkiezingen. Deze is voor de Europese verkiezingen eens per vijf jaar. Voor Tweede Kamerverkiezingen ligt het niet vast. In de grondslag wordt uitgegaan voor eens per drie jaar.

(2) Het noodzakelijk geachte budget. Deze is voor de Europese verkiezingen € 90.000 en voor de Tweede Kamerverkiezingen € 400.000.

(3) Het deel van het budget dat in ieder geval vanuit de reserve gefinancierd zou moeten kunnen worden. Dit deel is bepaald op 75%. Het verleden heeft geleerd dat met name campagnes voor de Tweede Kamerverkiezingen voor een flink groter deel uit de gewone exploitatie betaald kan worden. Dit kan dankzij fors hogere gifteninkomsten in het jaar van Tweede Kamerverkiezingen.

Volgens deze grondslag is de maximaal benodigde verkiezingsreserve € 367.500. Dit bedrag wordt via een dotatiesysteem bereikt. De reserve kan eventueel wel sneller op het maximale streefbedrag komen, maar hoeft niet hoger dan het streefbedrag te zijn. In 2017 (een TK verkiezingsjaar) wordt dus maximaal 3/4 deel van € 400.000 uit het fonds onttrokken worden. Tegelijk is er een spaardoelstelling van € 100.000 (voor de TK-verkiezingen) en € 13.500 voor de Europese verkiezingen. Per saldo is dit een onttrekking van € 186.500.

Streefbedrag	31-12-15	31-12-16	31-12-17	31-12-18	31-12-19
Tweede Kamerverkiezingen	300.000	300.000	100.000	200.000	300.000
Europese Verkiezingen	27.000	40.500	54.000	67.500	13.500
Totaal	<u>327.000</u>	<u>340.500</u>	<u>154.000</u>	<u>267.500</u>	<u>313.500</u>
Werkelijk bedrag	367.500	367.500	202.500	267.500	267.500
Dekking	112%	108%	131%	100%	85%

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
Overige kortlopende schulden	€	€
Accountant	9.924	9.636
Reservering vakantiegeld inclusief sociale lasten	39.802	38.611
Reservering vakantiedagen inclusief sociale lasten	37.805	33.094
Reservering eindejaarsuitkering inclusief sociale lasten	6.313	6.141
Rekeningcourant verhoudingen	20.653	8.250
Overige kortlopende schulden	25.550	30.202
	<hr/>	<hr/>
Saldo per 31 december	<u>140.047</u>	<u>125.935</u>

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Meerjarige financiële verplichtingen

De ChristenUnie huurt per 1 augustus 2011 een kantoorpand aan de Johan van Oldebarneveltlaan 46 te Amersfoort. Het huurcontract is in 2016 verlengd. De nieuwe huurperiode loopt van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2022. De huurprijs bedraagt € 65.000 op jaarbasis. (excl. inflatiecorr.) Per 1 januari 2017 zijn lease- en servicecontracten ingegaan voor het gebruik van een e-mail en cloud-omgeving en voor ict-, kopieer- en printapparatuur. De looptijd hiervan bedraagt 6 jaren. De jaarlijkse kosten bedragen € 29.766 per jaar. Ook is per 1 januari 2017 een overeenkomst gestart voor het gebruik van telefoniediensten (hosted voip), inclusief het gebruik van een hoogwaardige glasvezelverbinding. De looptijd bedraagt eveneens 6 jaren. De jaarlijkse kosten bedragen € 3.735.

Gemeenschappelijke kosten

De ChristenUnie heeft overeenkomsten gesloten met Perspectief (ChristenUnie-jongeren), de mr. G. Groen van Prinstererstichting (het WI), de Bestuurdersvereniging en de FICDD (stichting van de ChristenUnie voor internationale samenwerking en ontwikkeling) en de Stichting Ondersteuning Tweede Kamerfractie ChristenUnie betreffende de verdeling van gezamenlijke kosten.

De verdeling van gezamenlijke huisvestingskosten, bureaustkosten en gemeenschappelijke personeelskosten is geregeld in een "Overeenkomst tot verrekening van voor gemene rekening gemaakte kosten" (KVGR). In een aantal gevallen worden personeelskosten van ChristenUnie-medewerkers doorbelast aan een van de andere entiteiten op basis van een koepelovereenkomst. De doorberekende kosten zijn als baten in de exploitatie van de ChristenUnie opgenomen.

Verhuur

Europarlementariër Peter van Dalen huurt kantoorruimte bij de ChristenUnie met ingang van 15 augustus 2011. De overeenkomst loopt tot en met mei 2019.

2.6 Toelichting op de baten over 2018

	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
Contributies			
Contributies	1.179.170	1.142.000	1.105.282
Contributies voorgaande jaren	2.421	-	3.103
	<u>1.181.591</u>	<u>1.142.000</u>	<u>1.108.384</u>

De contributiebaten betreffen alle gefactureerde contributies over 2018. Hiervan is ruim 98% ook daadwerkelijk ontvangen. Jaarlijks wordt een inschatting gemaakt van het bedrag dat nog binnenkomt. Het overige deel wordt afgeschreven (zie toelichting van de lasten). Wanneer er meer geld dan verwacht binnenkomt op contributies van voorgaande jaren, geldt het als een baat in het verslagjaar.

Giften

Vrienden van de ChristenUnie	20.904	21.000	21.202
Giften uit acties	21.259	57.000	230.478
Legaten	-	-	-
Overige giften	30.423	15.000	26.727
	<u>72.585</u>	<u>93.000</u>	<u>278.407</u>

Zowel de directe baten (giften) als de lasten voor de GR-campagne zijn in het verkiezingsjaar 2018 geboekt. De hoge opbrengst in 2017 houdt direct verband met de acties rondom de TK-2017 verkiezingen. In de giften zijn ook lasten verantwoord van circa € 63.000 (waaronder belacties, direct mailing, en kosten diner).

Een overzicht van donateur(s) die in 2018 € 4.500 of meer hebben gedoneerd wordt separaat aan het min. van. BZK toegestuurd. In 2018 zijn er geen legaten of nalatenschappen ontvangen. Geen enkele donateur heeft één of meerdere bijdrage(n) in natura gedoneerd ter waarde van € 4.500 of meer.

Subsidies

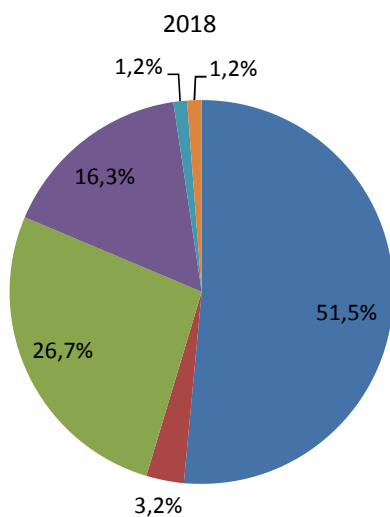
Subsidie Wet Financiering Politieke Partijen	593.420	595.000	591.593
Subsidie Wet Financiering Politieke Partijen (voorgaande jaren)	20.190	-	12.715
	<u>613.609</u>	<u>595.000</u>	<u>604.307</u>

Bijdragen in gezamenlijke kosten

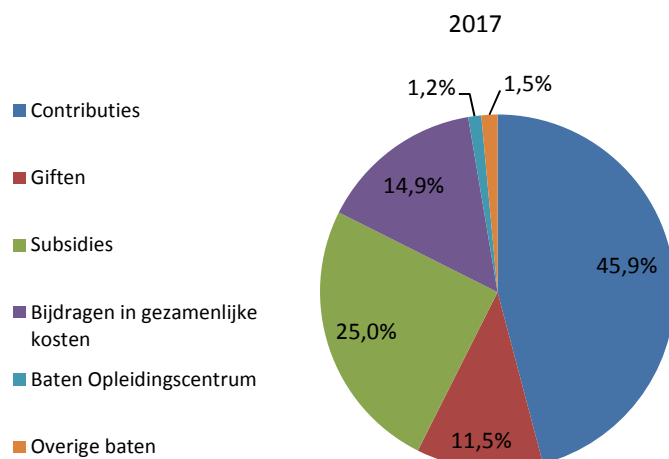
Gezamenlijke kosten Bestuurdersvereniging (BV)	205.524	216.467	196.041
Gezamenlijke kosten Wetenschappelijk Instituut (WI)	52.612	53.825	54.425
Gezamenlijke kosten FICDD	76.582	78.665	69.552
Gezamenlijke kosten Perspectief, ChristenUnie-jongeren	18.941	19.377	19.593
Gezamenlijke kosten St. Ondersteuning TK-fractie CU	10.000	10.000	10.000
Huuropbrengsten eurofractie	10.000	10.800	11.290
	<u>373.658</u>	<u>389.134</u>	<u>360.901</u>

De ChristenUnie heeft overeenkomsten gesloten met andere partijgeledingen betreffende de verdeling van gezamenlijke kosten.

	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
Baten Opleidingscentrum			
Cursusbijdragen Opleidingscentrum	26.506	17.500	28.651
	<u>26.506</u>	<u>17.500</u>	<u>28.651</u>
Overige baten			
Baten ChristenUnie Magazine	19.705	25.050	22.563
Verkopen	7.653	2.000	12.260
Rente	314	1.800	1.742
Nagekomen baten	-	-	1.026
	<u>27.671</u>	<u>28.850</u>	<u>35.539</u>
TOTAAL BATEN	<u>2.295.621</u>	<u>2.265.484</u>	<u>2.416.189</u>

Herkomst baten

2.7 Toelichting op de lasten over 2018

	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
	€	€	€
Uitgaven aan subsidiabele activiteiten			
Politieke vorming en scholing (a)			
1. Opleidingscentrum	12.700	11.250	14.483
2. Politieke beleidsontwikkeling	455	1.000	656
	<u>13.156</u>	<u>12.250</u>	<u>15.139</u>
Informatievoorziening (b)			
3. ChristenUnie Magazine	86.850	96.340	93.116
4. Campagnematerialen	5.432	3.200	3.924
5. Informatie via internet	24.050	25.988	25.310
6. Congres	55.992	50.000	74.677
	<u>172.324</u>	<u>175.528</u>	<u>197.028</u>
Contact zusterpartijen buitenland (c)			
Activiteiten via FICDD, de ChristenUnie stichting voor internationale samenwerking en ontwikkeling	-	-	-
Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)			
Activiteiten via Mr. G. Groen v. Prinstererstichting	28.000	28.000	34.000
Politieke participatie jongeren (e)			
Activiteiten via PerspectieF, ChristenUnie-jongeren	6.000	6.000	-
Ledenwerving (f)			
7. Kosten Ledenwerving	27.177	30.000	30.283
	<u>27.177</u>	<u>30.000</u>	<u>30.283</u>

	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)			
8. Promotie	25.744	31.500	25.997
9. Informatie via internet	24.050	25.988	25.310
10. Radio, tv en nieuwe media	40.851	52.500	45.160
	<u>90.645</u>	<u>109.988</u>	<u>96.466</u>
Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)			
11. Opbouwwerk en advies	4.129	6.000	3.863
12. Opleidingscentrum	12.700	11.250	14.483
13. Selectie ambtsdragers	6.620	6.000	3.619
14. Digitale nieuwsbrief	5.344	5.775	5.624
15. Ondersteuning politieke ambtsdragers	-	-	-
	<u>28.794</u>	<u>29.025</u>	<u>27.589</u>
Verkiezingscampagnes (i)			
16. GR-verkiezingen 21 maart 2018	104.268	70.000	459.488
	<u>104.268</u>	<u>70.000</u>	<u>459.488</u>
<p>Zowel de directe baten (giften) als de lasten voor de GR-campagne worden in het verkiezingsjaar 2018 geboekt. Inzet van personeel wordt in 2017 al wel aan deze activiteit toegerekend (zie 2.8 Kostentoerekening).</p>			
Afdrachten			
Afdrachten aan lokale afdelingen en Provinciale Unies			
Aan lokale afdelingen	223.659	213.332	211.523
Aan Provinciale Unies	76.342	72.823	71.471
	<u>300.001</u>	<u>286.155</u>	<u>282.994</u>
Overige uitgaven			
Bestuurskosten			
Vergaderkosten	873	2.750	1.540
Reiskosten bestuursleden	6.466	8.000	9.351
Partijdecoraties	2.203	1.500	133
Overige bestuurskosten	6.138	23.500	5.507
	<u>15.679</u>	<u>35.750</u>	<u>16.531</u>

Onder "overige bestuurskosten" is mede begroot een bedrag voor "ruimte voor nieuw beleid". Deze kosten komen terug bij de personeelskosten.

	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
Bureau- en ICT-kosten			
Bureau- en kantoorkosten	77.380	80.800	75.193
Accountant en adviseurs	15.894	17.500	15.183
Afschrijvingen MVA	29.553	32.458	47.369
Afschrijving niet betaalde contributies	14.585	17.500	10.592
ICT-kosten	37.501	29.950	40.843
	<u>174.913</u>	<u>178.208</u>	<u>189.180</u>
Personeelskosten			
Lonen en salarissen	886.151	931.537	867.927
Sociale lasten	159.091	164.236	146.134
Pensioenlasten	57.461	51.773	50.648
Overige personeelskosten	42.592	76.688	67.908
	<u>1.145.294</u>	<u>1.224.234</u>	<u>1.132.617</u>
Het gemiddeld aantal werknemers gedurende het boekjaar 2018 bedroeg 18,80 FTE (2017: 18,65). Dit is exclusief stagiaires.			
Huisvestingskosten			
Huur- en servicekosten	66.105	66.625	65.000
Onderhoudskosten	3.242	3.000	2.902
Energiekosten*	4.737	11.250	6.979
Overige huisvestingskosten	25.285	28.615	24.993
	<u>99.370</u>	<u>109.490</u>	<u>99.875</u>
* Lage energiekosten vanwege LED verlichting en zonnepanelen.			
TOTAAL LASTEN	<u>2.205.621</u>	<u>2.294.627</u>	<u>2.581.190</u>

2.8 Kostentoerekening subsidiabele activiteiten (WFPP)

	Directe kosten	Personeels- kosten	Bestuurs- en bureaunkosten	Huisvestings- kosten	KVGR baten	TOTAAL 2018
Politieke vorming en scholing (a)						
1. Opleidingscentrum	12.700	74.739	12.438	6.485	-7.693	98.669
2. Politieke beleidsontwikkeling	455	62.544	10.408	5.427	-6.438	72.396
Subtotaal Politieke vorming en scholing (a)						<u>171.065</u>
Informatievoorziening (b)						
3. ChristenUnie Magazine	86.850	30.347	5.050	2.633	-3.124	121.757
4. Campagnematerialen	5.432	35.006	5.825	3.037	-3.603	45.698
5. Informatie via internet	24.050	48.939	8.144	4.246	-5.037	80.342
6. Congres	55.992	24.824	4.131	2.154	-2.555	84.545
Subtotaal Informatievoorziening (b)						<u>332.342</u>
Contact zusterpartijen buitenland (c)						
Resultaat kosten FICDD 2018 (eigen jaarrekening, zie bijlage)	191.702					191.702
Subtotaal Contact zusterpartijen buitenland (c)						<u>191.702</u>
Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)						
Resultaat kosten WI 2018 (eigen jaarrekening)	427.245					427.245
Subtotaal Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)						<u>427.245</u>
Politieke participatie jongeren (e)						
Resultaat kosten Perspectief 2018 (eigen jaarrekening)	59.533					59.533
Subtotaal Politieke participatie jongeren (e)						<u>59.533</u>

	Directe kosten	Personeels- kosten	Bestuurs- en bureaunkosten	Huisvestings- kosten	KVGR baten	TOTAAL 2018
Ledenwerving (f)						
7. Kosten Ledenwerving	27.177	33.520	5.578	2.908	-3.450	65.734
Subtotaal Ledenwerving (f)						65.734
Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)						
8. Promotie	25.744	32.068	5.337	2.782	-3.301	62.630
9. Informatie via internet	24.050	45.415	7.558	3.940	-4.675	76.289
10. Radio, tv en nieuwe media	40.851	20.681	3.442	1.794	-2.129	64.640
Subtotaal Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)						203.559
Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)						
11. Opbouwwerk en advies	4.129	48.287	8.036	4.190	-4.970	59.672
12. Opleidingscentrum	12.700	44.031	7.327	3.820	-4.532	63.346
13. Selectie ambtsdragers	6.620	30.467	5.070	2.643	-3.136	41.664
14. Digitale nieuwsbrief	5.344	30.347	5.050	2.633	-3.124	40.251
15. Ondersteuning politieke ambtsdragers	0	19.547	3.253	1.696	-2.012	22.483
Subtotaal Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)						227.417
Verkiezingscampagnes (i)						
16. GR-verkiezingen 21 maart 2018	104.268	85.653	14.254	7.432	-8.816	202.790
Subtotaal Verkiezingscampagnes (i)						202.790
TOTAAL	1.114.844	666.415	110.901	57.821	-68.594	1.881.387

Deel subsidiabele personeelskosten van de totale personeelskosten:

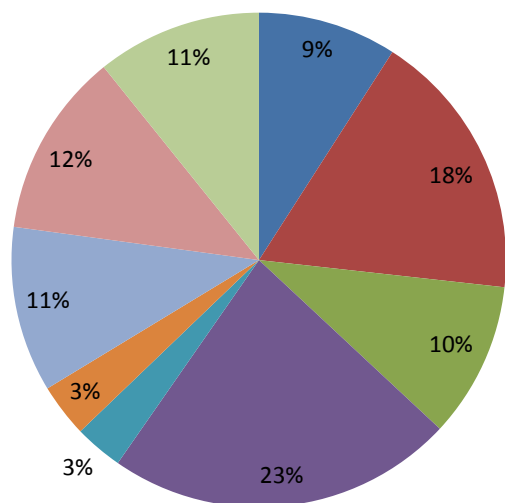
58%

Toerekenbare bestuurs- en bureaunkosten	Totaal	Subs. factor	Toerekenbaar
Totale bestuurs- en bureaunkosten, maal het deel subsidiabele kosten van de totale personeelskosten	190.593	58%	110.901
Toerekenbare huisvestingskosten			
Totale huisvestingskosten, maal het deel subsidiabele kosten van de totale personeelskosten	99.370	58%	57.821
Toerekenbare KVGR-baten (zie 2.6 Toelichting op de baten over 2018)			
Totale KVGR-baten, maal het deel subsidiabele personeelskosten van de totale personeelskosten	117.885	58%	68.594

	2018	% 2018	2017	% 2017
Overzicht subsidiabele kosten ChristenUnie en neveninstellingen:				
Politieke vorming en scholing (a)	171.065	9%	163.609	9%
Informatievoorziening (b)	332.342	18%	364.599	21%
Contact zusterpartijen buitenland (c)	191.702	10%	215.913	12%
Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)	427.245	23%	349.372	20%
Politieke participatie jongeren (e)	59.533	3%	57.516	3%
Ledenwerving (f)	65.734	3%	77.303	4%
Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)	203.559	11%	249.321	14%
Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)	227.417	12%	189.345	11%
Verkiezingscampagnes (i)	202.790	11%	85.328	5%
TOTAAL	1.881.387	100%	1.752.305	100%

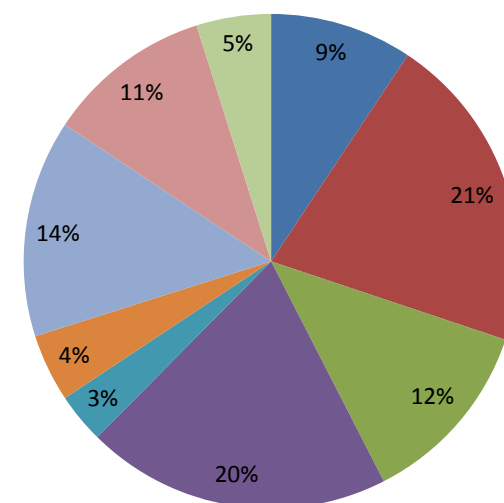
Kostenverdeling subsidiabele activiteiten

2018

- Politieke vorming en scholing (a)
- Informatievoorziening (b)
- Contact zusterpartijen buitenland (c)
- Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)
- Politieke participatie jongeren (e)
- Ledenwerving (f)
- Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)
- Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)
- Verkiezingscampagnes (i)

2017

2.9 Ondertekening

Vastgesteld en goedgekeurd te Amersfoort, dd. 22 ?.....juni 2019.

Piet Adema
Voorzitter

Fred Ruiten
Secretaris en penningmeester

Klaas Tigelaar
Vice-voorzitter

Leon Meijer
Internationaal secretaris

Mark de Boer
Lid

Hanneke Palm
Lid

Joanne van der Schee - van de Kamp
Lid

3. Overige gegevens

ACCOUNTANTS
IN NON-PROFIT

ChristenUnie
Postbus 439
3800 AK AMERSFOORT

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van ChristenUnie

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van ChristenUnie gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van ChristenUnie, te Amersfoort per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018 met een balanstotaal van € 992.823;
2. de staat van baten en lasten over 2018 met een resultaat van € 90.000 (overschot); en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van ChristenUnie zoals vereist in de Verordening inzake de Onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening Gedrags- en Beroepsregels Accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuurs- en directieverslag;
- de overige gegevens;
- Bijlagen;
  - jaarrekening FICDD;
  - begroting ChristenUnie 2019.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat en alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven vereist is. Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in RJ-Richtlijn C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuurs- en directieverslag in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de vereniging in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vereniging te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vereniging haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Was getekend te Sliedrecht, 20 mei 2019.

WITh accountants B.V.
P. Alblas RA

Bijlagen.

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2018 van ChristenUnie

Wij hebben onze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vereniging;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vereniging haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een vereniging haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

JAARREKENING 2018

AMERSFOORT

Activiteitenverslag FICDD

Algemeen

De Foundation for International Christian Democratic Development (FICDD) is de stichting waarin de ChristenUnie haar ondersteunende activiteiten aan zusterorganisaties buiten Nederland onder brengt. FICDD wordt gesubsidieerd met de Matra MPPP gelden die door het ministerie van BZK beschikbaar worden gesteld. De subsidie voor de Arabische Regio het 'Shiraka' Programma wordt door BZ beschikbaar gesteld. Het stichtingsbestuur van FICDD valt q.q. volledig samen met het Landelijk Bestuur van de ChristenUnie.

Inleiding

In 2018 heeft FICDD weer met veel van haar vertrouwde partners samengewerkt en met een aantal projectpartners is de samenwerking verder uitgebouwd. Zo hebben we in het afgelopen jaar samengewerkt met onze partner in Tunesië waar zij voor het eerst een eigenstandig project hebben georganiseerd. Ook hebben we een samenwerking tussen de FICDD projectpartner in Jordanië en ECPYouth opgezet. Dit jaar zijn alle geplande projecten zijn uitgevoerd. Er zijn ook projecten in samenwerking met Sallux (Shiraka), ECPM(Matras) en ECPYouth (Matras/Shiraka) uitgevoerd. De samenwerking met deze partners verloopt goed en gebruikmakend van elkaars netwerk en expertise kunnen we het projectgeld effectiever inzetten. Zo is er nu een goede samenwerkingsbasis tussen de, al eerder genoemde, FICDD partner in Jordanië en ECPYouth.

De General Assembly van ECPM en Sallux werden ook door FICDD bijgewoond. Deze vergaderingen zijn naast noodzaak ook handige netwerkgelegenheden omdat veel FICDD project partners ook lid zijn van deze beide organisaties. Daarnaast is het goed via deze organisaties om vinger aan de pols te houden wat betreft politieke ontwikkelingen in Europa.

Hieronder volgt per project(land) een kort verslag.

De projecten

EDI/Masterclass Costa Rica

Na twee succesvolle edities van EDI Costa Rica is er ook in 2018 een EDI conferentie georganiseerd. Er was een aantal internationale sprekers en verschillende lokale NGO's kregen de kans om zich te presenteren. Bij de conferentie waren ongeveer 70 deelnemers. Aan de Masterclass van Movimiento Interamericano de Profesionales Cristianos hebben door het jaar heen meer dan 80 studenten deelgenomen. Ook is er middels online bewustwordingscampagnes veel aandacht geweest voor vrijwilligerswerk door studenten bij NGO's zodat deze beiden versterkt kunnen worden. Daarnaast is EDI-oline verder ontwikkeld zodat meer young professionals in de regio kennis kunnen maken met EDI. Via video-conference calls kunnen deelnemers vragen stellen aan de sprekers en van gedachten wisselen.

European Christian Political Youth (ECPYouth)

In 2018 is de ECPYouth ook weer een van onze projectpartners geweest. Ze organiseerden zowel in Matras- als in Shiraka-gebied verschillende activiteiten. Een regionale conferentie in Ukraine, een Summer School in Polen en een jongeren conferentie in Jordanië zijn enkele voorbeelden van hun projecten.

EDI Online

Zoals al eerder aangegeven is EDI Online verder doorontwikkeld zodat studenten die niet live bij een EDI evenement aanwezig kunnen zijn, online toch een 10-weekse EDI cursus kunnen volgen. Er zijn virtuele discussiegroepen ingericht en er zijn toetsen en opdrachten voor de studenten gemaakt. Onderwerpen die worden behandeld zijn onder andere het christelijke sociaal gedachtegoed, integere handel en duurzame economie.

AfIL Moldavië

Samen met onze partner ECPM hebben we in 2018 een project in Moldavië gesponsord van de Academy for Integrity in Leadership. In 5 discussie bijeenkomsten in november en december werden verschillende beleidsthema's bediscussieerd. Young professionals met een christelijke achtergrond spraken met elkaar over thema's als klimaat, ethiek en economie. Het doel van deze bijeenkomsten was het creëren van bewustwording en het activeren van deze jongeren; de hoop is dat ze politiek actief worden in Moldavië.

CDPP

Met genoegen hebben we ook in 2018 weer met de CDPP in Georgië samen gewerkt. Er is bij het vaste kader in zowel Oost- als West-Georgië weer 2-daagse conferentie georganiseerd voor lokale CDPP politici. Met name met workshops over het christelijke sociaal gedachtegoed en het werven van nieuwe leden blijven belangrijk.

USA

De Ukrainian Student Association werd ook in 2018 weer gesponsord. USA stimuleert maatschappelijke- en politieke betrokkenheid onder studenten. Deze christelijke studentenvakbond levert uitstekend werk. Hun werkwijze, thema's en goede samenwerking zorgen ervoor dat FICDD USA als een solide en betrouwbare partner beschouwd. Hun concept werkt goed en daarom hebben ze ook in 2018 weer 3 'Schools for Youth Activism' georganiseerd. Telkens werden deze weekenden in verschillende delen van Oekraïne en namen ongeveer 40 deelnemers tussen 18-35 jaar oud, deel. De drie weekenden vormden een geheel hoewel losse delen ook te volgen waren voor eenmalige deelnemers. Thema's als 'Youth Activism', 'Good Governance' en 'Fighting corruption', werden behandeld.

IFES Servië

Samen met ECPM sponsorde FICDD IFES Servië zodat een conferentie over mensenhandel georganiseerd kon worden. Dit concept werkt ook goed; de partner is vertrouwd en levert goed werk. Daarom hebben we besloten om ook in 2018 weer met hen samen te werken. Studenten van met name de rechtenfaculteit woonden deze conferentie bij en konden er zelfs studiepunten voor krijgen. Verschillende sprekers met verschillende expertise vertelden over mensenhandel; een mensenhandel-rechter, een mensenhandel-politiecommissaris en ook de directrice van een opvanghuis voor slachtoffers van mensenhandel. Er waren zijn 100 studenten op deze conferentie afgekomen.

CMI

In de zomer van 2018 heeft FICDD de 4-weekse summer school van CMI gesponsord. Er is weer door 2 trainers een aantal dagen les gegeven aan ongeveer 25 Arabische jongeren. Waar de deelnemers in 2017 soms nog studeerden waren de deelnemers in 2018 al wat ouder; de meesten waren young professionals en dus erg betrokken bij de summer school. Er werden workshops en lezingen gegeven over het christelijk sociaal gedachtegoed, christelijke ethiek en debat skills. Veel ondernemende jongeren willen de regio verlaten omdat ze weinig perspectief zien voor een waardig leven in hun eigen regio. We proberen middels deze workshop jongeren ook in te laten zien dat ze zelf kleine veranderingen in hun eigen omgeving kunnen bewerkstelligen. We zijn blij dat we dankzij Shiraka deze deelnemers aan dit project kunnen steunen en ook dit jaar hebben we geprobeerd om hen zoveel als mogelijk financieel te steunen.

Jordanië

De samenwerking die FICDD heeft met Arab Women Today (AWT) in Jordanië is bijzonder goed. Deze christelijke vrouwenorganisatie komt op voor vrouwenrechten, verzorgt leiderschapstrainingen en produceert een talkshow gericht op vrouwenemancipatie. Ook werken ze samen met andere Jordaanse vrouwenrechten organisaties om er voor te zorgen dat vrouwen in Jordanië betere rechtsbescherming genieten. In 2018 heeft FICDD de netwerkconferentie van AWT gesponsort waarbij 80 vrouwen uit de gehele Arabische en Golf regio aanwezig waren die eerder in het jaar al een lokale training van AWT hadden gevolgd. In samenwerking met ECPYouth werd ook een jongeren conferentie over christelijke politiek georganiseerd. Na politieke rellen in Jordanië wilde AWT hun jongeren achterban graag meer informatie geven over constructief demonstreren. De positie van christenen in Jordanië is precair en constructieve politiek voeren is in ieders belang. ECPYouth heeft verteld over haar rol als politieke jongeren organisatie en hun activiteiten.

Irak/Syrië

Partner organisatie Sallux heeft in 2018 een project georganiseerd in Irak en Syrië. Ze hebben de regio bezocht en kaderopbouw trainingen gegeven over politieke communicatie en effectieve lobby-voering. Sallux heeft dit gedaan in samenwerking met de Syriac Union Party.

Commicracy

Ten behoeve van workshops in de Arabische regio heeft Commicracy een aan video's gemaakt die in trainingen gebruikt kunnen worden. Deze video's werden in 2018 verder ontwikkeld en van context voorzien zodat ze ook online geplaatst kunnen worden. Het gebruik van deze video's in workshops heeft al goed uitgepakt; verschillende deelnemers hebben tijdens trainingen met elkaar kunnen discussieren over democratische noties als 'vrijheid van meningsuiting' en 'gelijkheid tussen man en vrouw'.

Tunesië

Onze nieuwste partner is een ngo in Tunesië. De contactpersoon heeft enkele trainingen gevolgd bij AWT in Jordanië en heeft nu genoeg kennis in huis om in haar eigen omgeving actief te worden. Ze heeft een ngo opgericht die zich richt op vrouwelijk leiderschap en de maatschappelijke ontwikkeling van jongeren. Er is in 2018 een scouting camp georganiseerd voor kansarme jongeren. Tijdens het kamp waren er vuil-opruim acties in de buurt en hebben de jongeren nagedacht over hun eigen rol in hun omgeving. Ook heeft FICDD training gesponsord voor het bestuur van de ngo; er is nu een getraind bestuur en het kader van de ngo is nu klaar om nieuwe projecten in 2019 te organiseren.

Enkelvoudige balans per 31 december 2018 FICDD (na voorstel resultaatbestemming)

	31-12-2018		31-12-2017			31-12-2018		31-12-2017	
	€	€	€	€		€	€	€	€
ACTIVA					PASSIVA				
KORTLOPENDE VORDERINGEN					EIGEN VERMOGEN				
Subsidie ministerie BZK en Buza	30.423		30.497		Algemene reserve	5.187		5.187	
Nog te ontvangen overigen	<u>2.691</u>		<u>1.657</u>				5.187		5.187
		33.114		32.154					
Liquide middelen		10.551		976	SCHULDEN OP KORTE TERMIJN				
					Rekening-courant ChristenUnie	9.982		2.580	
					Nog te betalen bedragen	<u>28.498</u>		<u>25.363</u>	
							38.480		27.943
		<u>43.666</u>		<u>33.130</u>			<u>43.666</u>		<u>33.130</u>

ENKELVOUDIGE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2018 FICDD in Euro's.

	Werk. 2018	Begr. 2018	Werk. 2017
	€	€	€
BATEN			
Ontvangen subsidie BZK WFPP	89.469	111.837	93.882
Te ontvangen subsidie BZK WFPP	<u>22.367</u>	-	23.470
		111.837	
Ontvangen subsidie Buza NFRP Matra Oost	39.458	41.535	47.085
Te ontvangen subsidie Buza NFRP Matra Oost	<u>2.077</u>	-	2.478
		41.535	
Ontvangen subsidie Buza Shiraka	113.601	119.580	86.431
Te ontvangen subsidie Buza Shiraka	<u>5.979</u>	-	4.549
		119.580	
Totale Baten		272.951	257.895
LASTEN			
Projectkosten			
WFPP USA (2017)	-	-	4.437
WFPP CMI + Summerschool (2017)	-	-	1.409
WFPP Costa Rica en EDI Costa Rica	18.271	18.000	18.000
WFPP EDI online	3.271	3.000	-
WFPP ECPYouth	<u>9.046</u>	<u>8.466</u>	12.000
Subtotaal WFPP		30.588	29.466
NFRP Matra Oost ECPYouth	11.000	11.000	17.000
Matra Oost EDI online (2017)	-	-	5.000
NFRP Matra Oost CDPG Georgië	10.000	10.000	10.000
NFRP Matra Oost USA Oekraïne	12.000	12.000	7.563
NFRP Matra Oost IFES Servië	4.035	4.035	3.000
Matra Oost IFES Kroatië (2017)	-	-	3.000
NFRP Matra Oost AFIL Moldavië	<u>4.500</u>	<u>4.500</u>	4.000
<i>Subtotaal NFRP</i>		41.535	41.535
Shiraka CMI Egypte	25.000	25.000	22.980
Shiraka AWT Jordanië	55.000	55.000	37.000
Shiraka Sallux Syrië	6.080	6.080	10.000
Shiraka Libanon (2017)	-	-	10.000
Shiraka Comicracy	6.000	6.000	6.000
Shiraka BWAT Tunesia	12.000	12.000	5.000
Shiraka ECPYouth Arab.region	15.500	15.500	-
Subtotaal Shiraka		119.580	119.580
Totale projectkosten	<u>191.702</u>	<u>191.702</u>	<u>176.389</u>
Overige lasten (WFPP) **	<u>81.249</u>	<u>82.371</u>	<u>81.506</u>
Totale Lasten	272.951	272.951	257.895
Resultaat boekjaar	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>

* In het boekjaar 2018 is er geen gever geweest van wie bijdragen zijn ontvangen van in totaal € 4.500 of meer.

** Specificatie overige lasten: € 81.249; personeelskosten € 60.343, Bureau-, ict-, huisvestingskosten € 17.023, Reiskosten € 2.283, en Vertaal- en accountantskosten € 1.600.

*** Lasten WFPP	: Projectkosten	30.588
	: Overige lasten	<u>81.249</u>
	: Totaal conform budget	111.837

Bijlage:
Begroting ChristenUnie 2019

	Begroting 2019	Realisatie 2018	Begroting 2018
	€	€	€
BATEN			
Contributies	1.248.000	1.181.591	1.142.000
Giften	106.000	72.585	93.000
Subsidies	604.000	613.609	595.000
Bijdragen in gezamenlijke kosten	388.496	373.658	389.134
Baten Opleidingscentrum	15.000	26.506	17.500
Overige baten	18.775	27.671	28.850
Totaal baten	2.380.271	2.295.621	2.265.484
LASTEN			
Directe uitgaven aan subsidiabele activiteiten			
Politieke vorming en scholing (a)	12.500	13.156	12.250
Informatievoorziening (b)	176.975	172.324	175.528
Contact zusterpartijen buitenland (c)	-	-	-
Politiek-wetenschappelijke activiteiten (d)	28.000	28.000	28.000
Politieke participatie jongeren (e)	6.000	6.000	6.000
Ledenwerving (f)	30.000	27.177	30.000
Betrekken niet-leden bij activiteiten van de partij (g)	96.975	90.645	109.988
Werving, begeleiding politieke ambtsdragers (h)	28.050	28.794	29.025
Verkiezingscampagnes (i)	130.000	104.268	70.000
	508.500	470.364	460.790
Afdrachten			
Afdrachten aan lokale afdelingen en Provinciale Unies	304.290	300.001	286.155
	304.290	300.001	286.155
Overige uitgaven			
Bestuurskosten	14.550	15.679	35.750
Bureau- en ICT-kosten	189.796	174.913	178.208
Personeelskosten	1.275.485	1.145.294	1.224.234
Huisvestingskosten	106.650	99.370	109.490
	1.586.481	1.435.257	1.547.682
Totaal lasten	2.399.271	2.205.621	2.294.627
Overschot/ tekort	19.000-	90.000	29.143-